

СИЛАБУС

навчальної дисципліни
«Інклюзивна освіта»
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: «Соціальна робота та практична психологія», «Соціальна робота па соціальна педагогіка».

Спеціальність: 231 Соціальна робота.

Галузь знань: 23 Соціальна робота

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський).

Викладач	Гуренко Ольга Іванівна, д. пед. н., проф., перший проректор БДПУ Мацейко Наталя Володимирівна, старший викладач кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/fdssso/structure-fdssso/kaf-social-pedagogy/composition-kaf-social-pedagogy/gurenko/
Контактний телефон	+380505330901 +380959420494
Е-mail викладача	hurenkoolga75@gmail.com 21nataliya.mikhaylenko105@gmail.com
Графік консультацій	Щовівторка з 13.00 до 14.00 (очно (Запоріжжя, вул.Університетська, 55а, ауд. 507)/дистанційно – на платформі Zoom))

Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Форма навчання	Кількість кредитів/годин	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота	Звітність
Денна	3/90	14	16	60	Екзамен
Заочна		6	8	76	

Семестр: V семестр.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: порушення психофізичного розвитку, інтеграція, інклюзія, інклюзивне навчання, інклюзивний освітній простір, особливі освітні потреби, асистент вчителя, асистент дитини, індивідуальна програма розвитку, корекційно-розвиткова робота, психолого-педагогічний супровід.

Мета курсу: розкрити теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційно-методичні засади інклюзивної освіти; сформувати у майбутніх фахівців соціальної сфери готовність до здійснення професійної діяльності в інклюзивному освітньому просторі.

Предмет курсу: теоретико-практичні засади організації інклюзивної освіти у закладах освіти.

Програмні компетентності:

ЗК-11 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

СК-11 Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їхніх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

Результати навчання:

ПРН-6 Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях.

ПРН-20 Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання.

ПРН-21 Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

Зміст курсу:

Тема 1. Інклюзивна освіти: проблеми й досвід.

1.1. Теоретичні засади впровадження інклюзивної освіти.

Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти та інклюзії. Соціальна та медична моделі порушень розвитку. Основні принципи інклюзивної освіти.

1.2. Світовий досвід інклюзивної освіти.

Інтегроване та інклюзивне навчання в Італії. Рівноправність у здобутті освіти (досвід Австрії). Інклюзивна освіта (досвід Бельгії). Освітня реформа (досвід Голландії). Шведська модель інклюзивної освіти. Варіативність психолого-педагогічного супроводу (досвід Німеччини).

Тема 2. Інклюзія – стратегія міжнародного та українського законодавства.

2.1. Інклюзія – стратегія міжнародного та українського законодавства.

Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти (Саламанська декларація, документи ООН та ЮНЕСКО. Приклади з законодавчо-нормативної бази окремих країн. Закони України з питань освіти осіб із порушеннями психофізичного розвитку. Сучасна освітня нормативно-правова база в галузі інклюзивної освіти.

2.2. Інноваційні тенденції розвитку інклюзивної освіти.

Сучасні стратегії впровадження освітньої інклюзивної практики. Результати моніторингового дослідження стану інклюзивної освіти в Україні. Базові моделі інклюзивної освіти дітей з особливими потребами. Роль інклюзивно-ресурсних центрів у впровадженні інклюзивного навчання.

Тема 3. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі.

3.1.-3.2. Спеціальна освіта в Україні.

Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна та горизонтальна структура; спеціальні заклади дошкільної та загальної середньої освіти, навчально-реабілітаційні та оздоровчі багатопрофільні центри і т. ін.) Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти.

Тема 4. Батьки та інклюзія. Співробітництво – основа роботи з батьками.

4.1. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.

Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітнє середовище. Батьки – як члени команди психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Завдання батьків як членів команди психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи. Обмін конструктивною інформацією. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Батьки – активні учасники шкільної громади.

4.2. Корекційно-розвиткова робота як складова інклюзивного навчання.

Корекційно-розвиткова робота та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Команда психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами та її діяльність в умовах інклюзивного закладу освіти. Співпраця фахівців як умова успішності інклюзивного навчання.

Тема 5. Організація інклюзивного навчання у закладах освіти.

5.1. Курикулум освітнього та корекційно-розвиткового процесів.

Організація інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти. Курикулум (навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти): визначення та складові. Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами. Загальноосвітні, спеціальні та корекційно-розвиткові програми, їх адаптація та модифікація. Реалізація курикулуму в освітньому процесі.

5.2. Індивідуальна програма розвитку та її складові.

Індивідуальна програма розвитку як складова курикулуму. Необхідність використання індивідуальної програми розвитку у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Розробка індивідуальної програми розвитку. Підготовка та вимоги до підписання ІПР. Співпраця з батьками при розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку. Аналіз основних компонентів індивідуальної програми розвитку. Оцінювання навчальних досягнень учнів у інклюзивному класі.

Тема 6. Соціально-педагогічний супровід осіб з особливими освітніми потребами в закладах освіти.

6.1.-6.2. Соціально-педагогічний та психологічний супровід дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти.

Соціально-педагогічний та психологічний супровід інклюзивного навчання дітей з особливими потребами за основними напрямками роботи. Комплексний підхід в організації соціально-психолого-педагогічної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Модель психолого-медико-педагогічного супроводу дитини з психофізичними вадами. Інклюзивне навчання дітей з інтелектуальною недостатністю: особливості організації та змісту. Особливості інклюзивної освіти дітей з аутизмом.

Методи навчання: словесні (пояснення, розповідь, лекція, бесіда, сторітейлінг, навчальна дискусія); наочні (спостереження, ілюстрування, опорний мультимедіа-конспект, навчальні фільми); практичні (вправи, розв'язання професійно зорієнтованих ситуацій, тренінг, гейміфікація, дослідження, проектування); методи стимулювання навчальної діяльності (метод навчальної дискусії, метод опори на життєвий досвід здобувачів, створення ситуацій пізнавальної новизни); методи контролю і самоконтролю (метод усного контролю, метод письмового контролю, метод тестового контролю).

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять). Навчальний курс складається з лекційних, семінарських занять, самостійної та індивідуально-дослідної роботи. Навчання є практико-орієнтованим: програмою передбачено екскурсійні виходи до Інклюзивно-ресурсного центру, залучення фахівців-експертів відповідної галузі та батьків дітей з особливими освітніми потребами до проведення аудиторних занять.

Заохочується висловлювання власної точки зору, творчий підхід до виконання передбачених програмою курсу завдань. Обов'язковим є дотримання принципів академічної доброчесності.

Лекційні заняття передбачають ведення письмового (електронного) конспекту. Наявність конспекту є однією з вимог допуску до складання іспиту.

Підготовка до семінарських занять передбачає усне опрацювання теоретичних питань за темою, спираючись на перелік рекомендованої літератури та самостійний пошук джерел для отримання необхідної інформації, з подальшим їх обговоренням у форматі дискусій, мозкових штурмів тощо. Відпрацювання пропущених семінарських занять є обов'язковим, здійснюється у форматі очного або дистанційного (на платформі Zoom) спілкування викладача зі здобувачем (не пізніше, ніж через тиждень з моменту проведення заняття та згідно графіку консультацій).

Підготовка завдань самостійної та індивідуально-дослідної роботи здійснюється у письмовому або електронному (розміщення файлів на платформі Moodle) вигляді та передбачає усне обговорення питань протягом семінарського заняття з теми або під час індивідуальної/групової консультації. Роботи, які виконано не в повному обсязі або оформлено без дотримання вимог, повертаються здобувачеві на доопрацювання. Повторно здати роботу на перевірку необхідно не пізніше, ніж через тиждень після проведення заняття з відповідної теми (письмово/в електронному вигляді на платформі Moodle).

Підсумком опанування курсу та допуском до семестрового контролю є підготовка та презентація проєкту «Мій ідеальний інклюзивний заклад освіти».

Увага! Під час опанування курсу не допускається використання матеріалів країни-агресора.

В умовах дистанційного навчання лекційні, семінарські заняття проводитимуться в онлайн-режимі у визначений розкладом час. Самостійні та індивідуально-дослідні роботи надсилаються на оцінювання через систему Moodle у визначений політикою курсу термін. Консультації здобувачів проводитимуться згідно визначеного вище графіку.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: технічне (ноутбук, мультимедійне обладнання); програмне (Microsoft Office (Power Point, Word), Zoom, Moodle, репозитарій); наочність (мультимедійні презентації, навчальні фільми).

Система оцінювання та вимоги:

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота					За поточну роботу (максимально 50 балів)	Екзамен	Сума
Тема 1		Тема 2		Тема 3			
1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	50	100
25		25		25			
Тема 4		Тема 5		Тема 6			
4.1	4.2	5.1	5.2	6.1	6.2		
25		25		25			

Система нарахування рейтингових балів (поточний контроль)*

№ з/п	Види робіт за темами	Бали рейтингу
1	Тема 1.	
1.1.	Відповідь на семінарському занятті (2 години) або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/0 - 2
1.2.	Виконання самостійної роботи (заповнення таблиці) до теми 1	0 - 5
1.3.	Виконання ІНДЗ (відповідь на письмові завдання) до теми 1	0 - 15
Максимум за тему 1		25 балів
	Тема 2	
2.1.	Відповідь на семінарському занятті (2 години) або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/0 - 2
2.2.	Виконання самостійної роботи (підготовка теоретичного матеріалу та усне опитування) до теми 2	0 - 10
2.3.	Виконання ІНДЗ (підготовка та участь у діловій грі) до теми 2	0 - 10
Максимум за тему 2		25 балів
	Тема 3	
3.1.	Відповідь на семінарському занятті (2 години) або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/0 - 2
3.2.	Виконання самостійної роботи (заповнення таблиці) до теми 3	0 - 5
3.3.	Виконання ІНДЗ до теми 3: <ul style="list-style-type: none"> • ознайомлення із запропонованим матеріалом ; • виконання на його основі письмових завдань; • підготовка та участь у груповій дискусії. 	0 – 15: 0 – 3 0 – 7 0 – 5
Максимум за тему 3		25 балів
	Тема 4	
4.1.	Відповідь на семінарському занятті (2 години) або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/0 - 2
4.2.	Виконання самостійної роботи до теми 4: <ul style="list-style-type: none"> • заповнення таблиці; • створення помічника-радника. 	0 – 10: 0 – 5 0 – 5
4.3.	Виконання ІНДЗ до теми 4: <ul style="list-style-type: none"> • підготовка та участь у діловій грі; • реферат 	0 – 10: 0 – 5 0 – 5
Максимум за тему 4		25 балів
	Тема 5	
5.1.	Відповідь на семінарському занятті 5.1 або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/0 - 2
5.2.	Відповідь на семінарському занятті 5.2 або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/0 - 2
5.3.	Виконання самостійної роботи до теми 5: <ul style="list-style-type: none"> • заповнення таблиці (до теми 5.1./5.2.); • дискусія за питаннями СР. 	0 – 5: 0 – 1,5 0 – 1,5 0 – 2
5.4.	Виконання ІНДЗ до теми 5: <ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових завдань (вимоги до складання корекційних програм/ вимоги до ППР); • реферат; • підготовка та участь у діловій грі. 	0 – 10: 0 – 1,5/ 0 – 1,5 0 – 3 0 - 4
Максимум за тему 5		25 балів
	Тема 6	
6.1.	Відповідь на семінарському занятті (4 години) або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/0 - 2
6.2.	Виконання самостійної роботи до теми 6	0 – 5
6.3.	Виконання ІНДЗ до теми 6: Розробка авторської моделі ідеального закладу освіти з інклюзивним навчанням	0 – 15
Максимум за тему 6		25 балів
Проект «Мій ідеальний інклюзивний заклад освіти»		
Оригінальна ідея (наукове підґрунтя, практичне значення)		0 – 5
Авторський підхід до візуалізації проекту		0 – 5
Естетичність		0 – 5
Повнота розкриття ідеї		0 – 5
Презентація та захист проекту		0 – 5
Максимум за проєкт		25 балів

- * Детальну систему нарахування рейтингових балів та критерії оцінювання до кожного виду робіт представлено на електронній платформі підтримки навчання Moodle БДПУ.

Підсумковий контроль

Допуск до підсумкового контролю (екзамену) здійснюється за умови накопичення здобувачем вищої освіти прохідного балу – 35. Підсумковий контроль здійснюється у формі усного екзамену.

За підсумками навчання за один семестр здобувач вищої освіти може отримати максимум 100 балів (50 балів – поточне оцінювання + 50 балів – контрольне оцінювання (екзамен)).

Підсумкова кількість балів визначається за формулою:

$$m = \frac{3K_1 + 3K_2 + 3K_3 + 3K_4}{n} + 50 = 100,$$

де m – кількість набраних балів за вивчений курс;

n – кількість залікових кредитів;

50 балів – екзамен.

Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма темами та презентацію проєкту, та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час екзамену.

Шкала оцінювання

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Рекомендована література:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій., О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда, під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 172 с.
2. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб./ [Тоні Бут]; пер. з англ. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 190.
3. Індивідуальна програма розвитку / Укладач – Скрипник Т., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 24 с.
4. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів та батьків / Укладачі Н.В. Заєркова, А.О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.
5. Інклюзія в ЗДО/ Л.А.Шайка, упоряд. – Х. : Вид. група «Основа», 2021. – 114 с.
6. Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру: метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. – Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. – 228 с.

7. Колупасва А.А. Інклюзивне навчання: вибір батьків. / А.А. Колупасва, О.М. Таранченко. – К.: Літера ЛТД, 2019. – 56 с.
8. Колупасва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупасва, О.М. Таранченко – К.: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
9. Ляльки з особистими історіями (ляльки – персони): методика соціального та психологічного розвитку дитини / Під заг. ред. Софій Н. З., Найдю Ю.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 52 с.
10. Основи спеціальної та інклюзивної педагогіки: навчальний посібник / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. – Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. – 338 с.
11. Універсальний дизайн в освіті: посібник / Під заг. ред. Софій Н. З., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 76 с.
12. Шевців З.М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу: монографія / З. М. Шевців. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 384 с.
13. European Higher Education Area (EHEA) (2020) Rome ministerial communiqué. Available at: http://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf
14. Kikabhai N (2022) How educational systems respond to diversity, inclusion and social justice: disability, power, discipline, territoriality and deterritorialization. *British Journal of Sociology* 73(4): 685 – 698. DOI: 10.1111/1468-4446.12969
15. Leijen A, Arcidiacono F and Baucal A (2021) The dilemma of inclusive education: inclusion for some or inclusion for all. *Frontiers in Psychology* 12. DOI: 10.3389/fpsyg.2021.633066
16. Lombardi A, Vuković B and Sala-Bars I (2015) International comparisons of inclusive instruction among college faculty in Spain, Canada, and the United States. *The Journal of Postsecondary Education and Disability* 28(4): 447 – 460.
17. Lopatina, H., Tsybuliak, N., Popova, A., Hurenko, O., & Suchikova, Y. (2023). Inclusive education in higher education institution: Are Ukrainian faculty members' ready for it? *Research in Education*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/00345237231207721>

Допоміжна

Перелік міжнародних нормативних документів з організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти

- Всесвітня Декларація прав людини – 1948 р.
- Декларація прав дитини – 1959 р.
- Конвенція з подолання дискримінації в освіті (1960 р.)
- Декларація про права інвалідів (ООН, 9.12.1975 р.).
- Конвенція про права дитини – 1989 р. (ратифікована Постановою Верховної Ради України 27 лютого 1991 року).
- Всесвітня декларація “Освіта для всіх” та Рамкова основа для задоволення базових потреб у навчанні – 1990 р.
- Стандартні правила ООН щодо забезпечення рівних можливостей для інвалідів – 1993 р.
- Саламанкська декларація та Програма дій – 1994 р.
- Дакарська Декларація – 2000 р.
- Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю – 2006 р. Факультативний протокол до неї
- Інчхонська декларація «Освіта-2030» – 2015 р.
- Римське міністерське комюніке – 2020 р.

Перелік національних нормативних документів з організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти

- Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні <https://mtu.gov.ua/content/nacionalna-strategiya-zi-stvorennya-bezbarernogo-prostoru-v-ukraini.html>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 635 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-%D0%BF#Text>

- Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти (постанова КМУ від 15 вересня 2021 р. № 957) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>
- Постанова Кабінету Міністрів України № 779 “Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти”. 21.08.2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-%D0%BF#Text>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 636 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти»» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-%D0%BF#Text>
- Положення про інклюзивно-ресурсний центр (постанова КМУ від 12 липня 2017 р. № 545) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>
- Про роботу інклюзивно-ресурсних центрів та організацію освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами у період воєнного стану (Лист МОН 1/3710-22 від 28.03.2022).
- Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти (Наказ МОН №609 від 08.06.2018) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>
- Розпорядження Кабінету міністрів України “Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
- Проєкт Міністерства освіти і науки України “Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на 2023-2030” <https://nus.org.ua/news/proyekt-natsionalnoyi-strategiyi-rozvytku-inklyuzyvno-go-navchannya-na-2023-2030-roky-mon-zaprosnye-do-gromadskogo-obgovorennya/>

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
2. Сайт БДПУ <https://bdpu.org.ua/>
3. Електронна підтримка навчання Moodle БДПУ.
4. Інші сайти:
<http://www.ussf.kiev.ua> *Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»*
<https://mon.gov.ua/ua> *Міністерство освіти і науки України*
<https://ispukr.org.ua/> *Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи*

Ярмаченка НАПН України